

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Жешувський університет (Польща)

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА І НАУКА
В УМОВАХ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ:
ТРАДИЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Том 1

Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі:
виклики, проблеми, динаміка змін

За редакцією Миколи Євтуха
Дмитра Герцюка
Казімежа Шмідта

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2013

УДК 378.4.091:005.412(082)
ББК Ч484(4Укр)7я43

Рецензенти:

д-р пед. наук, проф. Алла Марушкевич
д-р пед. наук, проф. Іван Руснак

Редактор:

Тетяна Равчина

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Львівського національного університету імені Івана Франка*

The papers outline the theoretical and methodological foundations of the pedagogical science and teacher education development; they explore the organizational and practical aspects, innovative approaches to the preparation of pedagogical cadres, and the formation of their professional competence; the authors analyze the psychological and pedagogical aspects, models of training a current teacher in global and European context.

П 24 **ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА І НАУКА В УМОВАХ КЛАСИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ: ТРАДИЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ** : у 3-х т. Т. 1.
Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми,
динаміка змін : зб. наук. пр. / за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмидта. –
Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 474 с.

ISBN 978-617-10-0032-2(Заг.)

ISBN 978-617-10-0033-9(Т.1)

Розглянуто теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної науки й освіти; висвітлено організаційно-методичні аспекти, інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів у вищій школі, формування у них професійної компетентності; проаналізовано психолого-педагогічні особливості, моделі підготовки сучасного педагога у світовому та європейському вимірах.

ДК 378.4.091:005.412(082)

ББК Ч484(4Укр)7я43

ISBN 978-617-10-0032-2(Заг.)

ISBN 978-617-10-0033-9(Т.1)

© Євтух М., Герцюк Д., Шмидт К., 2013

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2013

<i>Ольга Хома.</i> Методична підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах університету	288
<i>Наталія Щокіна.</i> Проблемне навчання у підготовці майбутніх викладачів	296
<i>Ольга Радченко.</i> Застосування методів інтерактивного навчання у процесі вивчення курсу "Педагогіка"	304
<i>Наталія Казакова, Леоніда Пісоцька.</i> Симбіоз минулого і сьогодення у становленні та розвитку факультету дошкільної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.....	311
<i>Романа Михайлишин.</i> Педагогічна творчість – компонент фахової підготовки сучасного педагога.....	319
<i>Ніна Лозинська, Юлія Крецька.</i> Теоретичні аспекти аналізу проблеми адаптації майбутніх вчителів іноземної мови до професійної діяльності.....	330
<i>Марія Крива.</i> Підготовка майбутніх учителів біології до роботи з обдарованими учнями.....	340

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ І ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

<i>Тетяна Кошманова.</i> Досконалість системи педагогічної освіти: нові виклики і пропозиції	346
<i>Наталія Терентьєва.</i> Тенденції розвитку університетської освіти в контексті академічної революції	357
<i>Richard Zinser.</i> The role of teacher preparation in the education of global citizens	365
<i>Наталія Мукан.</i> Професійний розвиток науково-педагогічних працівників університетів: досвід США	380
<i>Nataliya Avshenyuk, Larysa Golub.</i> Australian and Ukrainian approaches to pre-service teachers' multicultural education.....	387
<i>Надія Постригач, Олег Черевко.</i> Європейський університет: витоки, розвиток, проблеми, процеси	395

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Ольга Хома

Визначення актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти підготовці вчителів початкової школи надається значення, оскільки у молодшому шкільному віці закладаються основи формування особистості. У проекті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2022 роки визначено головні напрями пріоритетні завдання і механізми реалізації державної політики у сфері освіти, структуру та зміст системи освіти, що вимагає якісної підготовки майбутніх фахівців. Державним стандартом початкової загальної освіти [3] та навчальною програмою "...визначено зміст, рівня освіти, який ґрунтується на загальнолюдських і національних цінностях та принципах науковості, доступності й перспективності світського характеру освіти, полікультурності, взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку особистості дитини. Навчальні програми побудовано на засадах особистісно зорієнтованої парадигми змісту системного і компетентнісного підходів, що зумовлює відповідний змісту і чітке визначення результативного складника його засвоєння" (с. 5). З огляду на це, методична підготовка майбутніх учителів початкової школи зазнає певних змін і спрямована на застосування інноваційних технологій навчання та модернізацію традиційних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку початкової освіти підготовка майбутніх учителів початкової школи є у центрі дослідження науковців (Ш. Амонашвілі, В. Бондар, О. Савченко). Лінгводидакти (М. Вашуленко, Л. Варзацька, К. Прушак, О. Хорошковська) спрямовують свої наукові розробки на підготовку майбутніх учителів до навчання української мови, оскільки володіння державною мовою дає можливість учневі у майбутньому реалізувати себе як громадянина України. Останнім часом активізувалися публікації у журналах "Початкова школа", "Початкова освіта" щодо рекомендацій до роботи за Державним стандартом початкової загальної освіти та новими навчальними програмами. Зміст підготовки майбутніх учителів охоплює як фахову, так і практичну складові.

...існнього матеріалу. Методики навчання у початкових...
...основні складові підготовки майбутніх учителів з...
...курсів. До змісту робочих програм науково-педагогічними...
...університету введено не тільки традиційні розділи...
...в яких відображено досягнення сучасної дидактики,
...психології, а й взято до уваги плюралізм шкільних

...думки В. Сагарди [7], що слід вести мову про...
...систему підготовки педагога. Вихідними...
...думку вченого, є такі:

...університету може бути якісно підготовлений до...
...професійно-педагогічної діяльності за умови розробки і...
...цілісної методичної системи,
...створювальним чинником якої повинні бути мета і...
...підготовки педагогів на перспективу розвитку...
...до концепції системи безперервної освіти в країні;

...цілісної методичної системи підготовки педагога в...
...університету дасть змогу реалізувати мету формування...
...професійних рис сучасного педагога відповідно до основних...
...нової концепції школи і вищої педагогічної освіти без...
...статусу університету як вищої школи особливого типу;

...творчих здібностей і самостійності спеціалістів, як...
...із найважливіших завдань перебудови вищої школи,
...удосконалення професійно-педагогічної діяльності...
...корпусу і активної творчої навчальної діяльності...
...майбутніх спеціалістів;

...розробка цілісної методичної системи підготовки...
...педагога в умовах університету дасть можливість активно...
...до професійної підготовки майбутнього педагога не...
...викладачів кафедри педагогіки та методики початкової...
...а всіх загальноуніверситетських і факультетських...
...що сприятиме консолідації всіх сил вищого навчального...
...на професійну підготовку, охоплюючи оновлення...
...методів, засобів і форм виховання, тобто цілісному...
...створенню особистості спеціаліста-педагога.

...концептуальними положеннями цілісної методичної...
...підготовки педагога, за В. Сагардою, визначено такі:
...реальних передумов для формування загальної і...
...культури особистості педагога як умови створення

можливостей спеціалістові втілювати в стилі щоденної його діяльності високий професіоналізм, інтелігентність, культуру. Це досягається реалізацією особистісно-діяльнісного і культурологічного підходу у всій цілісній методичній системі підготовки педагога, оскільки він визначає цілісний розвиток особистості майбутнього педагога у процесі всієї навчальної діяльності; формуванням особистості педагога через програмно-цільову і професійну спрямованість методичної системи як умови забезпечення загальнокультурного розвитку і професійної готовності особистості в єдності з інтелектуальною, потребно-мотиваційною, емоційно-вольовою, практично-діяльнісною сферами; безперервністю гуманітарної підготовки як сукупності форм, засобів і методів освіти і практики, які стимулюють розвиток культури майбутніх педагогів, розуміння ними значення людських цінностей в сучасному світі, яка передбачає цілеспрямований вихід на гуманітарні проблеми всіх навчальних дисциплін у плані підготовки педагога, зокрема, усвідомлення викладачами випускових кафедр необхідності педагогічних можливостей висвітлення гуманітарної проблематики у всьому обсязі в курсах своїх дисциплін, власного підходу до формування ставлення студента до культури, не обмежуючись лише поверховним висвітленням окремих філософських проблем своєї науки.

Зрозуміло, що практична підготовка майбутніх учителів є пріоритетною. На педагогічному факультеті є навчальні та педагогічні практики: польова, виховна (позакласні виховні заходи), літня, перші дві дитини в школі, психолого-педагогічна, методична тощо. О. Абдуліна, Н. Загрязкіна [1] чітко сформулювали мету і завдання кожного з видів практик. Ми виокремили такі завдання:

- якісна фахова підготовка майбутнього вчителя;
- виховання професійно важливих рис особистості вчителя;
- закріплення, поглиблення і збагачення суспільно-політичних, психолого-педагогічних та спеціальних знань у процесі їх використання під час вирішення конкретних педагогічних завдань;
- формування і розвиток професійних умінь і навичок;
- формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності;
- ознайомлення і збагачення передовим педагогічним досвідом;
- вивчення психологічних, індивідуальних особливостей молодших школярів.

До початку педагогічної практики студенти повинні досягти рівня психолого-педагогічної підготовки. Вважаємо, що означений вид діяльності починається з першого дня перебування студента у педагогічному навчальному закладі. За нашими дослідженнями, успішна практична підготовка майбутніх учителів здійснюється за умови:

- чіткого планування видів педагогічної практики та вибіркової частини навчального плану;
- розробки програми педагогічної практики у певному взаємозв'язку;
- дотримання принципів послідовності, системності.

Для спеціальності "Початкова освіта" ОКР "бакалавр" ми розробили методичні рекомендації до таких видів практики:

- польова, мета якої – здобути знання про навколишній світ, уміти аналізувати природні явища, узагальнити побачене і формулювати висновки;
- виховна (позакласні виховні заходи), що містить завдання з вироблення умінь проводити позакласні заходи у ЗНЗ;
- педагогічна (пробна), яка виробляє професійні уміння і навички за час проведення уроків з усіх предметів початкових класів;
- літня, що передбачає роботу студентів у таборах відпочинку з дітьми різних вікових груп;
- "перші дні дитини в школі", що дає можливість студентам ознайомитися з навчально-виховним процесом у першому класі протягом першого тижня;
- психолого-педагогічна, методична, що сприяє проведенню студентами певної дослідницької роботи та формуванню психолого-педагогічних навичок;
- переддипломна, що є завершальною і дає можливість майбутньому вчителю виконувати роль класовода.

Означені види практики доповнюють одна одну і становлять єдину систему професійно-практичної підготовки студентів у вищому навчальному закладі. З. Курлянд, Р. Хмелюк, А. Семенова розробили механізм їх проходження у вищих навчальних закладах за усіма освітньо-кваліфікаційними рівнями – настановча конференція,хід практики, звіт [6].

Від рівня сформованості практичних навичок залежить рівень навчально-педагогічних умінь. Ми визначили такі рівні:

Перший рівень (початковий) – студент самостійно не володіє професійними вміннями, діє на основі життєвого досвіду та інтуїції.

Другий рівень (формуючий) – студент усвідомлено і самостійно намагається застосовувати знання на практиці, проте припускається помилок у професійному мовленні.

Третій рівень (пошуковий) – студент виявляє самостійність у виборі і здійсненні професійної діяльності на основі теоретичних знань і практичних умінь, здобутих на практичних та лабораторних заняттях з фахових дисциплін.

Четвертий рівень (основний) – студент намагається здійснювати професійну діяльність на основі своїх моделей, власної методики, використовуючи знання з фахових дисциплін та досвід учителів початкових класів.

В умовах університету слід організувати навчально-виховний процес так, щоб третім та четвертим рівнями володіла максимальна більшість студентів. З цією метою необхідно:

- 1) акцентувати на практичному спрямуванні у підготовці майбутніх учителів початкових класів, вихователів дошкільних навчальних закладів. Лекційний та особливо практичний матеріал наукового змісту має бути орієнтований на професійну підготовку. З цією метою у навчальних програмах, у зміст занять закласти професійну модель, яка передбачала б означену вимогу. Слід по-іншому трактувати можливість самостійної роботи студентів, яка повинна мати науково-дослідний характер, а не реферативний;
- 2) удосконалити зміст педагогічної практики, а особливо систему оцінювання знань, умінь і навичок. Вважаємо, що оцінку "відмінно" за проведений урок може отримати студент, який досяг сідесятивідсоткового 3-го та 4-го рівнів. З кожної дисципліни (педагогіки, методик) необхідно подати чітку структуру аналізу уроку, беручи до уваги вимоги сьогодення.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України ставить завдання спрямувати роботу всіх структурних підрозділів на розроблення нових підходів до педагогічної практики, розробити чітку систему практичної підготовки. Студентів випускних курсів треба направляти на практику в передбачувані місця розподілу, використовувати можливість укладання тристоронньої угоди відповідно до наказу МОН від 17.07.2006 року за № 536. Саме в цьому напрямку повинні діяти факультети, які готують педагогічні кадри.

І. Гудзик [2] зауважує, що учні, зокрема і студенти, належним чином повинні володіти українською мовою як державною. Завдання вищого навчального закладу – забезпечити викладання сучасної української мови у зв'язку з методикою викладання української мови в початкових класах. Ділові ігри, моделювання окремих ситуацій на практичних заняттях дадуть можливість попередити помилки у професійному мовленні майбутніх учителів початкових класів. Отже, наступне завдання: забезпечити функціональність, комунікативну спрямованість навчання.

З) вважаємо, що необхідно створити умови для формування у майбутнього фахівця творчого стилю педагогічної діяльності. Здебільшого підготовка до уроку студента має консультативний характер, творчість студента у цьому процесі посідає незначне місце. На нашу думку, підготовка студента до уроку повинна охоплювати такі методичні кроки:

- консультація вчителя початкових класів з питань підготовки до уроку;
- аналіз методичної літератури, складання каталогу з теми;
- визначення типу уроку та його структури;
- формулювання мети і завдань навчання і виховання;
- підбір методів і прийомів навчання;
- складання проекту уроку, консультативний аналіз його методистом;
- складання плану-конспекту уроку, його проведення, аналіз.

Активному формуванню творчого стилю педагогічної діяльності майбутніх учителів покликані сприяти заняття з методики викладання предметів та новітніх технологій, а умови для цього забезпечує таке завдання педагогічної практики: оволодіння сучасними методами і формами педагогічної діяльності, новими технологіями навчання.

До технологій, ідей і елементи яких можуть сприяти ефективному формуванню творчого стилю діяльності майбутніх педагогів у процесі педагогічної практики, зачисляємо такі: особистісно орієнтовану, розвивальне навчання, формування творчої особистості та модульного навчання. Підготовка педагога повинна бути професійно зорієнтована, усвідомлення специфіки професії є необхідним.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з проблеми методичної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, організація і вдосконалення умов для розвитку професійних рис майбутнього вчителя потребує подальшого ґрунтовного аналізу з

позицій сучасного бачення спеціаліста. Основними параметрами професійно важливих рис, що повинні формуватися у процесі навчальної діяльності, зокрема методичної, повинні бути:

- 1) усвідомлення професійного вибору (зацікавлення професією, мотивація щодо її здобуття, усвідомлення проблем майбутньої професійної діяльності);
- 2) ціннісні орієнтації особистості (гуманізм, чесність, порядність, щирість);
- 3) психологічні рис особистості (наполегливість, самодисципліна, самоконтроль, відповідальність, інтелект, акуратність).

Висновки. Отже, методична підготовка майбутніх учителів початкових класів є важливою складовою фахової. Сьогодення вимагає створення цілісної методичної системи. Практична підготовка дає можливість реалізувати завдання, які поставлені перед початковою школою. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні змісту методичної освіти майбутніх учителів початкової школи.

-
1. Абдуллина О. А., Загрязкина Н. Н. Педагогическая практика студентов: Учеб. пособие для студ. пед. ин-т. – 2-е изд., перероб. и доп. – М.: Просвещение, 1989. – 175 с.
  2. Гудзик І. П. Практичне спрямування шкільного навчання української мови // Матеріали міжнар. наук.-метод. семінару, 9–10 червня 2009 року. – Ужгород, 2009. – С. 125–134
  3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта – 2011. – № 18. – С. 8–30
  4. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К., 1999. – С. 8–23
  5. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім "Основа", 2011. – 392 с.
  6. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. / за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
  7. Сагарда І. В. Цілісна методична підготовка педагога в умовах університету // Матеріали доп. і повідом. наук.-метод. конфер. 26–28 березня 1991р. – Ужгород, 1991. – С. 5–17.

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Ольга Хома

Розглянуто складові методичної підготовки. Акцентовано на цілісній методичній системі, що є частиною фахової. Особливу увагу зосереджено на практичній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: методична підготовка, цілісна методична система, практична підготовка.

METHODOLOGICAL PREPARATION OF TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL IN THE UNIVERSITY

Olha Homa

The article examines some aspects of the methodological preparation. It also focuses on the integral methodological system that is a part of the professional preparation. The particular attention is paid to the practical training of primary school teachers.

Key words: methodological training, integral methodological system, practical training.